

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
Республіканський методичний кабінет
навчальних закладів мистецтв і культури

СОЛЬФЕДЖІО

ПРОГРАМА

для музичних училищ із спеціальності
№ 0505 "Співи"

Київ - 1994

Укладач - Г.А.Смаглій, викладач Харківського музичного училища ім.Б.М.Лятошинського

Рецензент - Л.Т.Жигачова, доцент Харківського інституту мистецтв ім.І.П.Котляревського

Відповідальний за випуск - С.П.Шинкаренко

Редактор - О.Г.Підсуха

Пояснювальна записка

Предмет "Сольфеджіо" в музичних училищах із спеціальності N 0505 "Співи" є складовою частиною професійної підготовки фахівців. Він передбачає отримання практичних слухових навичок, необхідних для майбутніх артистів академічного (народного) хору та вокального ансамблю.

Розвиток професійного музичного слуху має бути спрямованим на усвідомлення елементів музичної мови, на формування музичного мислення та реалізацію творчих здібностей. Виховуючи музичний слух, викладач активно впливає на естетичний розвиток співака, створює базу для професійної роботи.

Вивчення предмета повинно забезпечити такі професійні навички:

- сольфеджування одноголосних мелодій різних авторів, епох, стилей;
- спів з текстом пісні, романсу, арії з супроводом (фортепіано, інструментальний ансамбль, хор, оркестр) та без нього (а капелла);
- спів одного з голосів у вокальному ансамблі, хорі.

Певний рівень розвитку музичного слуху і необхідні навички можуть бути досягнуті лише в результаті тривалого та систематичного тренування, продуманої системи занять в класі і вдома. В роботі повинні бути: сольфеджування (спів), слуховий аналіз звукорядів ладів, ступенів, інтервалів, акордів (окремих та в ланцюжках), запис одно-двоголосних мелодій (музичний диктант), аналіз нотного тексту з виявленням закономірностей художнього цілого. Всі ці форми роботи є єдиним комплексом різноманітних вправ. Вони повинні використовуватись не ізольовано, а у взаємозв'язку, доповнюючи одна одну, і, таким чином, сприяючи розвитку різних сторін музичного слуху співаків.

Специфіка предмета "Сольфеджіо" вимагає багаторазового повернення до тієї чи іншої теми, поєднання на одному занятті матеріалу кількох, вже вивчених тем. Визнаючи, що першорядним фактором усвідомленого виразного співу є звукоутворення, треба турбуватися про зручність та легкість інтонування. Всі вправи мають підбиратись з урахуванням діапазону і регістру жіночих та чоловічих голосів.

В теоретичному плані курс сольфеджіо повинен будуватись на знаннях і навичках, отриманих при вивченні всього комплексу музично-теоретичних та спеціальних дисциплін.

ФОРМИ РОБОТИ

Головними формами роботи є сольфеджування (спів по нотах або з текстом), слуховий аналіз та музичний диктант.

Метою сольфеджування є розвиток координації висоти та тривалості звуків, відчуття інтонації та ритму при співі музичних творів. Для роботи над цими вимогами застосовуються різні вокально-хорові вправи. Серед них надзвичайно корисним є спів гам та їх відрізків, мелодичний малюнок яких завжди простий та ясний. До того ж саме мелодичний рух по гамі або її відрізках присутній майже в кожній вокальній мелодії. Такі вправи, подані в різних ритмічних варіантах, розвивають навички вільного виконання однотональних та модулюючих гамоподібних зворотів. Це найбільш ефективний засіб розвитку мелодичного слуху.

Засвоєння всіх ступенів ладу проходить успішніше на фоні гармонізації кожного з них, що виховує відчуття точної інтонації, стабільності тоніки, забарвлює кожний ступінь ладу, розвиває гармонічний слух. Так, наприклад, нестійкі звуки найкраще сприймаються на домінантовій гармонії.

Інтонування вокальних вправ має свою специфіку. Це може бути сольфеджування та вокалізація на різні голоси та склади. При сольфеджуванні увага зосереджується на техніці виконання. При вокалізації - на виразності співу. Вокалізація на різні голосні та склади (типу "мі-ме-ма-мо-му" або "мі-і-я", тощо) розвиває артикуляційний апарат та навички, що потрібні для співу з текстом. Вправи мають бути ритмічно оформлені. Їх треба виконувати в різних ключах, темпах, динаміці, з транспонуванням, слідкуючи за тембровим забарвленням вокального звуку, фразуванням.

Перш ніж приступити до сольфеджування нотного тексту потрібно визначити тональність вправи, метроритмічні особливості, охарактеризувати принципи її музичного розвитку та структуру. Також можна прочитати (без урахування звуковисотності) ритмічний малюнок з назвами нот (сольмізація), тактуючи долі чи диригуючи. Доцільно і навпаки, проінтонувати звуковисотний бік мелодії рівними

тривалостями, звертаючи увагу на тони і півтони, взаємодію різних ступенів ладу.

Зважаючи на групову форму занять, необхідно постійно слідкувати за якістю звука, добиватися чистоти унісону та хорового ансамблю, що досягається за рахунок вміння слухати себе і партнера. При співі з інструментальним супроводом слід добиватися єдності тональності співака та інструмента, а при сольному співі без супроводу слідкувати за утриманням строю.

Постійну увагу при сольфеджуванні необхідно приділяти досягненню правильного дихання, від чого залежить точність інтонації при співі. Дихання повинно бути природним, спокійним, відповідати музичному фразуванню.

Для розвитку та активізації слуху важливим є спів одного голосу з виконанням другого (або нескладного гармонічного акомпанементу) на фортепіано. Але ця форма роботи потребує від студентів певного рівня володіння інструментом. Тому варто створити озвучений посібник по темах курсу, де були б записані окремі голоси дво- або багатоголосся, інструментальний акомпанемент до вокальних вправ та творів. Такий посібник допоможе студентам і в індивідуальній позакласній підготовці.

При сольфеджуванні, поряд з ладовим, іде процес метроритмічного виховання. Співу по нотах мають передувати дикційно-ритмічні вправи, що поєднують в собі і ритм, і метр. В дидактичних цілях вони можуть бути розділені. В роботі над спеціальними вправами необхідно добиватися усвідомлення співвідношення довгих та коротких тривалостей, формувати уявлення про ритмічні одиниці, ритмічні групи (на основі долі), ритмічний малюнок. Ритмічне фразування виконується спочатку на вправах, а потім на зразках музичної літератури.

Розумінню метричної пульсації сильних та слабких долей допомагає тактування та диригування. Жести повинні бути економними, чіткими і виразними. Необхідно слідкувати за співпаданням вимови ноти та рухом руки. При співі з текстом потребує уваги питання співвідношення складу тексту з одним звуком, а при розспівуванні - з кількома. Співаючи у повільному темпі, студенти повинні називати кожен знак, що стоїть біля ноти (ключовий чи випадковий). Внаслідок цього виникає розспів одного звуку на три склади з різними

голосними (наприклад: "до-ді-ез", "сі-бе-моль", "ля-бе-кар", тощо). Треба зосередити увагу на утриманні висоти при розспівуванні однієї ноти на різні склади. Ці вправи наближаються до співу речитативу, для якого характерне більш-менш рівномірне повторення одного звуку на різні склади та слова. При співі в швидкому темпі знаки можуть не називатися. В кінці вивчення курсу сольфеджіо бажано відмовитися від будь-якого зовнішнього контролю розміру через жест і перемістити його на внутрішнє відчуття метроритмічної організації музики. Відчуття темпу треба пов'язувати з характером мелодії.

Слуховий аналіз забезпечує ознайомлення з усіма елементами ладу та метро-ритму, яке починається з усвідомлення їх на слух. Він виховується у двох напрямках: як цілісний аналіз музичного твору або його частини і як аналіз окремих елементів музичної мови. Останній проводиться найчастіше на інструктивному матеріалі, що сприяє вирішенню завдань, передбачених темою уроку. Подання елементів музичної мови в метро-ритмічному, динамічному та темповому оформленні наближує їх до живої музики, допомагає підкреслити її виразні властивості. Виховання музично-слухових уявлень, вміння передчути інтонацію є основою вільного та свідомого співу, активного музичного мислення співака. Слуховий аналіз елементів музичної мови повинен викликати живе звучання та безпомилкове відтворення їх голосом. Для співака важливо не тільки визначити на слух що звучить, але й проспівати почуте. При інтонуванні гам, ступенів, інтервалів, акордів після їх прослуховування треба навчити студентів спиратися на звукові відчуття що залишилися у пам'яті. Якщо студент не має достатньої слухової підготовки, що викликає труднощі при визначенні окремих акордів, гармонічних зворотів та модуляцій, йому треба запропонувати уважно прослухати і проспівати нижній чи верхній голос, звуки акордів по вертикалі (бас-тенор-альт-сопрано) в самому елементарному розташуванні. Гармонічні звороти, акордові засоби, відхилення та модуляції повинні вивчатися паралельно до тем гармонії, а інколи передувати йому. Вслуховуючись в окремі елементи музичної мови або ланцюжки з 3-х-5-ти елементів, студенти отримують навички усвідомлювати їх і при слуховому аналізі уривків з музичної літератури. Слуховий аналіз корисно підкріпляти

слідкуванням по нотах, що забезпечує "зв'язок "чую"- "бачу"- "розумію" а потім, можливо, і "виконую". Матеріалом для слухового аналізу можуть бути приклади, створені самим викладачем, взяті з різних навчальних посібників, в першу чергу спеціально підібрані зразки з вокальної літератури.

Музичний диктант - одна з практичних форм, що не тільки розвиває музичну пам'ять, внутрішній слух, але дозволяє усвідомити елементи музичної мови у визначеному ладо-гармонічному та метроритмічному контекстах. Диктант в значній мірі демонструє рівень практичних навичок, якими в комплексі володіє студент. Різний рівень музичної підготовки та слухової обдарованості значно більше відбивається на результатах запису диктантів, ніж на інших формах роботи. Усвідомленню мелодії диктанту допомагає попереднє ладотональне настроювання. Рекомендується використовувати два варіанти настроювання. Перший - це настроювання в тональності диктанту, коли викладач називає тональність або ключові знаки. Вона може включати слухання та спів гами, нестійких та стійких ступенів, домінантового чи ввідного септакордів з розв'язуванням. Другий варіант більш складний. Він вимагає певної підготовки. Це настроювання на першу ноту, яка називається викладачем. Студенти повинні самі визначити тональність.

Беручи до уваги можливість відсутності сталої музичної підготовки у співаків, до початку роботи над письмовим диктантом потрібно досягти певного рівня розвитку музичного слуху, музичної пам'яті та знань музичної грамоти. Тому слід використовувати різні форми усних та письмових диктантів, такі як графічні, ритмічні, звуковисотні, що передують цілісній формі. Допільним вважається і запис звукорядів, розспівок, ланцюжків інтервалів та акордів, які є базою для інтонаційних вправ і слухового аналізу.

Запис двоголосних диктантів спирається на вміння записати одноголосну мелодію. Але вміння прослідкувати розвиток кожного голосу доповнюється усвідомленням вертикальних співвідношень голосів, їх гармонічних зв'язків.

Подальша робота над диктантом може бути пов'язана з творчими завданнями: проспівати з відтінками, в темпі, транспонувати, підібрати ритмічний чи гармонічний акомпанемент, створити другий чи третій голос, докомпонувати

друге модулююче речення, скласти варіації, записати в іншому ключі, тощо.

Якщо дозволяє матеріально-технічна база (кабінет, фонотека, відповідна апаратура), в цілях розвитку тембрового слуху слід пропонувати для запису та слухового аналізу приклади в різноманітному виконанні - інструментальному, вокальному, хоровому чи ансамблевому. Відтворення механічного звучання диктантів повинно бути якісним.

Зміст предмета

1-й рік навчання

Лад. Тональність.

Натуральний мажор. Натуральний, гармонічний та мелодичний мінор (три види). Тональності до 3-х знаків. Паралельні тональності. Стійкі та нестійкі звуки. Розв'язання нестійких звуків у стійкі. Плавний рух по ступенях гами, стрибки. Рух по звуках акордів. Енгармонізм звуків. Паралельно-перемінний лад. Діатонічні секвенції.

Метр. Ритм.

Прості розміри 2/4, 3/4, складний розмір 4/4 (С). Диригентський жест. Ритмічні тривалості основного ділення від цілої ноти до шістнадцятих. Паузи. Прості ритмічні групи.

Затакт

Ліги між однаковими по висоті нотами. Прості синкопи:

Інтервали.

Діатонічні інтервали. Розв'язання дисонансів (секунд, септім, тритонів) та нестійких звуків у стійкі.

Характерні інтервали гармонічного мінору та їх розв'язання. Обернення інтервалів.

Акорди.

Тризвуки головних ступенів мажору та мінору. Обернення тризвуків. Зменшений тризвук в мажорі та гармонічному мінорі. Розв'язання. Домінантсептакорд (Д7), розв'язання в тоніку. Малий ввідний септакорд (м VII7) у натуральному

мажорі. Зменшений ввідний септакорд (зм.VII7) у гармонічному мінорі. Розв'язання в тоніку.

II-й рік навчання

Лад. Тональність.

Натуральний та гармонічний мажор. Три види мінору. Тональності до 4-х знаків. Прохідні та допоміжні хроматичні звуки. Відхилення у паралельну тональність та тональність доміанти з плавним введенням хроматичних звуків у мелодичних та гармонічних зворотах.

Діатонічні лади народної музики. Діатонічні секвенції.

Метр. Ритм.

Розмір 3/8, 6/8. Диригентський жест. Ритмічні групи:

Синкопи

Паузи.

Інтервали.

Діатонічні інтервали. Характерні інтервали гармонічних ладів з розв'язанням. Енгармонічні інтервали.

Акорди.

Головні та побічні тризвуки мажору і мінору. Зменшені тризвуки гармонічних ладів. Збільшений тризвук гармонічних ладів. Розв'язання.

Домінантсептакорд (Д7). Розв'язання у тризвук VI ступеня. Обернення Д7 та їх розв'язання в тоніку.

Зменшений ввідний септакорд (зм.VII7) у гармонічних ладах. септакорд другого ступеня (II7). Розв'язання через Д3/4 у тоніку. Гармонічні звороти типу: Т3/5-VII7-Д5/6-І3/5; І3/5-II7-Д3/4-І3/5; тощо.

III рік навчання

Лад. Тональність.

Три види мажору і мінору. Тональності до 5-ти знаків. Відхилення в тональності I ступеню спорідненості через характерні інтервали гармонічних ладів. Одноіменні тональності. Альтерація у мінорних та мажорних гамах. Елементи хроматичної гами. Діатонічні та хроматичні секвенції.

Метр. Ритм.

Складні розміри 6/4, 9/8, 12/8. Ритмічні групи з шістнадцятими:

синкопа
тріоль
затакт

Інтервали.

Хроматичні інтервали в тональностях мажору та мінору. Збільшена секунда (зб.2) на I ступені мажору та III ступені мінору. Зменшена септіма (зм.7) як обернення зб.2.

Збільшена кварта (зб.4) на I ступені мажору та мінору. Зменшена квінта (зм.5) як обернення зб.4. Збільшена квінта (зб.5) на V ступені мажору та зменшена кварта (зм.4) як обернення зб.5. Розв'язання хроматичних інтервалів.

Акорди:

Тризвуки побічних ступенів мажору та мінору з оберненням (II6, VII6, III6). Розв'язання в тоніку через D7 та його обернення.

VII7 (два види) з оберненнями та розв'язанням в тоніку. енгармонізм зм.VII7 та його обернень.

II7 (два види) з оберненнями та розв'язання через D7 і його обернення в тоніку.

Акорди у три-чотириголосному викладенні, в елементарному тісному розташуванні від ноти та в тональності, у послідовностях (ланцюжках).

IV-й рік навчання

Лад. Тональність.

Три види мажору. Тональності до 6-ти знаків. Енгармонічні тональності. Відрізки хроматичної гами. Відхилення та модуляція у тональності I ступеня спорідненості через побічні D7. Діатонічні та хроматичні секвенції.

Метр. Ритм.

Змішані розміри 5/4, 7/4. Диригентський жест. Ритмічні групи з шістнадцятими:

тріолями, дуолями:
Синкопи. Паузи.

Інтервали.

Хроматичні інтервали з розв'язанням в мажорі та мінорі. Зменшена терція (зм.3) та збільшена секста (зб.6), що прилягають до стійких ступенів. Зб.4 на II пониженому ступені мажору та мінору. Зм.5 як обернення зб.4.

Акорди.

Побічні септакорди мажору та мінору. Побічні D7 при відхиленнях та модуляціях. Акорди подвійної доміанти. Акорди в тісному розташуванні, в різних мелодичних положеннях.

V-й рік навчання.

Лад. Тональність.

Три види мажору та мінору. Тональності до 7-ми знаків. Хроматична гама. Модуляції в тональності I ступеня спорідненості (прості акордові схеми). Ладова альтерація. Дезальтерація. Енгармонізм звуків, тональностей. Цілотонова гама.

Метр. Ритм.

Перемінні розміри. Прості поліритмічні сполучення. Типові жанрові звороти.

Інтервали.

Хроматичні інтервали. Двічі збільшена кварта (дв.зб.4), двічі зменшена квінта (дв.зм.5) в мажорі як обернення дв.зб.4. Енгармонічні інтервали.

Акорди.

Альтеровані акорди. Неаполітанський сектакорд. D7 з підвищеною квінтою в мажорі. Домінантовий терцквартакорд з пониженою квінтою в мажорі та мінорі, найпростіші види побічних тонів. Домінантсептакорд з секстою. Акорди мажоро-мінору (VI, III, VII). Акорди в тісному, широкому та змішаному розташуванні.

Облік та контроль успішності.

Система проведення занять з сольфеджіо та специфіка предмета вимагає систематичного, щоденного контролю та корекції знань студентів. На основі оцінок в кінці кожного семестру виставляється підсумкова оцінка незалежно від того, чи виноситься предмет на екзамен в даному семестрі.

Контрольні уроки в кінці кожного семестру та екзамени (згідно з навчальним планом) проводяться з метою визначення знань студентів та навичок їх самостійного використання в практичних формах роботи. Передбачаються письмові завдання (диктанти), що проводяться на одному з останніх уроків, та усна відповідь. Вона вміщує інтонаційні вправи, сольфеджування, слуховий аналіз та аналіз нотного тексту. По кожній формі (письмовій та усній) виставляється окрема оцінка. при виведенні загальної оцінки більшу вагомість має усна відповідь студента.

Контрольний урок (1-й рік навчання, 2-й семестр)

Письмово:

- одноголосний диктант в формі періоду (6-8 тактів) в тональності до двох ключових знаків. Для диктанту рекомендується мелодія діатонічного складу, переважно з поступовим рухом по звуках вивчених акордів в простому розмірі (2/4; 3/4). Ритмічний малюнок диктанту повинен базуватись на вивчених ритмічних одиницях. Час запису 25 хвилин. Кількість програвань - 8-10.

- цифрування з 5/6 інтервалів (в тональності чи від звуку), час запису - 10 хвилин. Кількість програвань - 5.

Усно:

I. Інтонаційні вправи.

Співати в тональностях до 3-х ключових знаків:

- гаму (натуральний мажор та мінор 3-х видів) в метроритмічному оформленні;

- окремі ступені гами в плавному русі чи стрибком, діатонічну секвенцію на поданий мотив;

- 2-3 інтервали (нестійкі консонанси та дисонуючі з розв'язанням),

- акордову послідовність з 4-5 акордів (головні тризвуки з оберненнями; D7, м.VII7, зм.VII7) за цифруванням.

2. Сольфеджувати:

- по нотах з листа одноголосну мелодію діатонічного складу в помірному темпі, в тональності до двох ключових знаків, розміри прості. Охарактеризувати засоби музичної виразності;

- транспонувати вивчену напам'ять мелодію на секунду вверх та вниз;

- співати дуєтом двоголосну мелодію з текстом;

- відтворити голосом зіграну викладачем одноголосну мелодію (2-4 такти).

3. Слуховий аналіз:

- відповідно інтонаційним вправам.

Іспит (2-й рік навчання, 4-й семестр):

Письмово:

- одноголосний диктант в формі періоду (8-10 тактів), тональність до 3-х знаків при ключі. Мелодія діатонічного складу з хроматизмами гармонічних ладів. Розміри: 2/4, 3/4, 4/4, 3/8. Ритмічний малюнок з затактом, шістнадцятими, простими синкопами. Час запису - 25 хвилин. Кількість програвань - 8-10.

- двоголосся гармонічного складу з 6-8 інтервалів в тональності до 2-х ключових знаків. Час запису - 10 хвилин. Кількість програвань - 5.

Усно:

I. Інтонаційні вправи.

Співати в тональностях до 4-х ключових знаків:

- гаму (два види мажору, три види мінору) в метроритмічному оформленні;

- окремі ступені гами в плавному русі чи стрибком, діатонічну секвенцію на запропонований мотив;

- 2-3 інтервали (хроматичні інтервали з розв'язанням);

- акордову послідовність з 7-8 акордів, включаючи обернення D7.

Співати від ноти вверх та вниз:

- 2-3 акорди з визначенням тональностей та розв'язанням дисонуючих.

2. Сольфеджувати:

- по нотах з листа одноголосну мелодію діатонічного складу з прохідними та допоміжними хроматизмами в помірному темпі. Тональності до 3-х ключових знаків. Розміри: 2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8. Охарактеризувати засоби музичної виразності, будову мелодії.

- співати народну пісню з текстом (соло);
- транспонувати вивчену напам'ять мелодію на терцію вверх та вниз;
- співати двоголосну мелодію дуєтом чи з грою іншого голосу на фортепіано (нотами чи з текстом);
- відтворити голосом виконану викладачем мелодію (2-4 такти).

3. Слуховий аналіз: відповідно до інтонаційних вправ.

Контрольний урок (3-й рік, 6 семестр) повинен включати всі форми, що виносяться на іспит в 7 семестрі (4-й рік навчання).

Іспит (4-й рік навчання, 7-й семестр).

Письмово:

- одноголосний диктант в формі періоду (8-10 тактів), тональність до 4-х ключових знаків. мелодія однотональна, з прохідними та допоміжними хроматизмами, з відхиленнями в тональності першого ступеня спорідненості. Розміри прості та складні. Час запису - 30 хвилин. Кількість програвань - 10-12.

- двоголосний диктант гармонічного складу в формі періоду (6-8 тактів), тональність до 3-х ключових знаків. Час запису - 20 хвилин. Кількість програвань - 8-10.

Усно:

1. Інтонаційні вправи.

Співати в тональностях до 5-ти ключових знаків:

- гаму (три види мажору та мінору) з альтерованими ступенями в метроритмічному оформленні;
- звукоряд одного з народних ладів;
- окремі альтеровані ступені гами з розв'язанням, хроматичну секвенцію на запропонований мотив, 2-3 інтервали (хроматичні) з розв'язанням;
- акордову послідовність з 7-8 акордів, включаючи обернення VII⁷, II⁷ та акорди побічних ступенів.

Співати від ноти вверх та вниз:

- 2-3 хроматичні інтервали з розв'язанням;
- 2-3 дисонуючі акорди з визначенням тональностей та розв'язанням.

Сольфеджувати:

- по нотах з листа одноголосну мелодію з хроматизмами та відхиленнями в тональності першого ступеня спорідненості в тональності до 4-х ключових знаків. Ритмічні групи з шістнадцятими, тріолями, синкопами. Розміри прості та складні;

- - народну пісню або романс з текстом (соло);
- - транспонувати вивчену напам'ять мелодію на секунду та терцію вверх і вниз;
- двоголосну мелодію дуєтом чи з грою другого голосу на фортепіано (нотами чи з текстом).

3. слуховий аналіз - відповідно інтонаційним вправам.

Контрольний урок (4-й рік навчання, 8 семестр) повинен включати всі форми, що виносяться на іспит в 9 семестрі (5-й рік навчання).

Іспит (5-й рік навчання, 9-й семестр).

письмово:

- одноголосний диктант в формі періоду (1-12 тактів) в тональності до 5-ти ключових знаків. Мелодія однотональна або модулююча в доміантову чи паралельну тональності.

Розміри прості та складні. Час запису - 30 хвилин. Кількість програвань - 10-12.

- двоголосний диктант поліфонічного складу в формі однотонального періоду (6-8 тактів) з хроматизмами та відхиленнями в тональності першого ступеню спорідненості. Тональність до 4-х ключових знаків, розмір простий, час запису - 30 хвилин. Кількість програвань - 10-12.

Усно:

Співати в тональностях до 6-ти ключових знаків:

- гаму одноіменних мажору та мінору (три види) в метроритмічному оформленні;

- хроматичні тетракорди, хроматичні ступені, хроматичні секвенції на запропонований мотив;

- акордову послідовність (6-8 акордів), включаючи альтеровані акорди субдомінантової групи, акорди подвійної домінанти (ДД), відхилення та модуляцію в тональності першого ступеню спорідненості.

Співати від ноти вгору та вниз:

- 2-3 хроматичні інтервали з розв'язанням;

- 2-3 акорди, включаючи септакорди діатоніки.

2. Сольфеджувати:

- по нотах з листа одноголосну мелодію з хроматизмами, взятими плавно та стрибком, відхиленнями. Тональності до 5-ти ключових знаків. Ритмічні групи з шістнадцятими, тріолями, синкопами. розміри прості та складні;

- народну пісню або романс з текстом (соло або з акомпанементом);

- транспонувати мелодію на кварту (квінту) вгору і вниз;

- двоголосну мелодію з грою другого голосу на фортепіано;

- відтворити голосом, сольфеджувати мелодію (4-6 тактів),

виконану викладачем на фортепіано.

3. Слуховий аналіз - відповідно до інтонаційних вправ.

Контрольний урок (5-й рік навчання, 10-й семестр):

Усно:

Сольфеджувати:

- по нотах з листа одноголосну мелодію у визначеному темпі, з відтінками, фразуванням, однотональну чи модулюючу в тональності першого ступеня спорідненості. Тональ-

ності до 6-ти ключових знаків. Розміри прості, складні, змішані, перемінні;

- романс або арію з текстом (соло або з акомпанементом);

- двоголосну мелодію з листа дуєтом або з грою другого голосу на фортепіано;

- один з голосів (з текстом або нотами) в три-чотириголосному ансамблі "а капелла".

Слуховий аналіз вивчених елементів музичної мови в контексті музичного твору.

Екзаменаційні білети для кожного екзамену слід складати по запропонованій схемі, у відповідності зі змістом предмету та вимогами відповідного курсу. Намагаючись обмежити кількість пунктів кожного білету і в той же час забезпечити досить повне відображення екзаменаційних вимог, викладач розподіляє завдання так, щоб в кожному білеті були показані головні навички сольфеджію в тій чи іншій формі.

Зразки білетів:

Білет N ...

1. Інтонувати:

- в тональності... гаму вгору гармонічну, вниз мелодичну, ступені..., інтервали... з розв'язанням (вгору і вниз);

- від звуку... вгору інтервали..., вниз акорди...

2. Слуховий аналіз:

- гами, тетракорди, ступені, інтервали, акорди (поодинокі або ланцюжком).

3. Сольфеджувати:

- одноголосну мелодію з листа: збірник..., N...

- двоголосну мелодію дуєтом ...

- відтворити голосом зіграну викладачем мелодію

Білет N...

1. Інтонувати:

- в тональності... гаму вгору натуральну, вниз гармонічну, діатонічну секвенцію, висхідну на мотив..., акорди... з розв'язанням (акордову послідовність);

- від звуку... вниз інтервали..., вгору акорди...

2. Слуховий аналіз:

- гами, тетракорди, ступені, інтервали, акорди (поодинокі або ланцюжками), відхилення, модуляцію.

3. Сольфеджувати:

- одноголосну мелодію з листа... збірник... N...
- двоголосну мелодію з виконанням другого голосу на фортепіано; ...;
- транспонувати мелодію на в.2 вгору... збірник... N...

Підручники та навчальні посібники:

Агажанов А. Курс сольфеджіо. Вип.1,2,3. М.,1974,1973,1985.

Булгаков Л. Хрестоматія сольфеджіо для вокалістів. Харківський інститут мистецтв, 1990 (рукопис).

Вахромєєв В. Сольфеджіо. М.,1962.

Драгоміров П. Підручник сольфеджіо. М.,1966.

Євпак Е. Хорові розспівки. К.,Музична Україна, 1975.

Качаліна Н. Сольфеджіо. Вип.1,2. М.,1981,1982.

Ладухін М. Одноголосне сольфеджіо. М.,1983.

Максимов С. Сольфеджіо для вокалістів. М.,1978.

Островський А., Незванов Б. Підручник сольфеджіо. Вип.2. Л.,1966.

Островський А., Солов'єв С., Шокін В. Сольфеджіо. Вип.2. М.,1977.

Писаревський А. Сольфеджіо для музичних шкіл. К., Музична Україна,1967.

Русяєва Г. Одноголосні приклади для читання з листа на уроках сольфеджіо. М.,1980.

Серебряний М. Сольфеджіо на ритмоінтонаційній основі сучасної естрадної музики. К., Музична Україна, 1987.

Серединська В. Хрестоматія з сольфеджіо для вокалістів. М.,1965.

Способін І. Сольфеджіо. Ч.2. М.,1982.

Флис В., Якуб'як Я. Сольфеджіо для 5,6,7 класів дитячих музичних шкіл. К.,Музична Україна, 1981,1983,1984.

Філонова О. Сольфеджіо. Ч.ч.1,2,3. К.,Музична Україна, 1965.

Агажанов А. Двоголосні диктанти. М.,1962.

Алексєєв Б., Блюм Д. Систематичний курс музичного диктанту. М.,1976.

Єнілеєва Л. Одноголосні диктанти. Л.,Музика, 1984.

Лопатіна І. Збірник диктантів. М.,1985.

Методичний посібник з музичного диктанту. Ред.Фокіна Л., М.,1969.

Русяєва І. Музичні диктанти. 5-8 класи ДМШ. М.,1976.

Русяєва І. Двоголосні диктанти. М.,1990.

Столова О. Музичний диктант. К., Музична Україна, 1978.